

БУКРЄЄВ О. І.,

здобувач

*(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка)*

УДК 343.3/7

**ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТА КОНТРАБАНДИ
НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ
АБО ПРЕКУРСОРІВ: ДОСВІД ОКРЕМИХ КРАЇН СВІТУ**

Досліджено підходи іноземних законотворців щодо визначення родового об'єкта контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, вітчизняні наукові погляди стосовно визначення родового об'єкта контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Ключові слова: контрабанда, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори.

Исследовано подходы иностранных законодателей относительно определения родового объекта контрабанды наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров, отечественные научные взгляды относительно определения родового объекта контрабанды наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров.

Ключевые слова: контрабанда, наркотические средства, психотропные вещества, прекурсоры.

Studied approaches foreign legislators on definition of a generic object smuggling of narcotics, psychotropic substances, their analogues or precursors, domestic scientific views on definition of a generic object smuggling of narcotics, psychotropic substances, their analogues or precursors.

Key words: smuggling, narcotics, psychotropic substances, precursors.

Вступ. Стала динаміка розвитку наркозлочинності в Україні, зокрема її окремого напрямку – контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, потребує аналізу кримінального законодавства України та іноземних країн у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів із метою визначення шляхів його удосконалення, що в подальшому сприятиме ефективній протидії наркозлочинності в Україні. Проведення такого дослідження відповідатиме Плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України № 2104 від 22.11.2010.

Постановка завдання. Наявні статистичні дані свідчать про усталеність контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Так, слідчими підрозділами СБ України за період з 2007 по 2010 роки направлено до суду з обвинувальними висновками 730 кримінальних справ за ознаками складу злочину, передбаченого ст. 305 КК України (187 (у 2010 році), 165 (у 2009 році), 190 (у 2008 році), 188 (у 2007 році)). Статистичні показники 2013–2014 років також свідчать про сталу динаміку вчинення злочину, перед-

баченого ст. 305 КК України. Так, слідчими підрозділами СБ України у 2014 році обліковано 149 кримінальних правопорушень за ознаками цього складу злочину.

Як відомо, правильне вирішення питання про об'єкт злочину має важливе теоретичне і практичне значення. Саме об'єкт дає можливість з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних суспільно небезпечних діянь. Об'єкт має істотне значення також для визначення самого поняття злочину, значною мірою впливає на зміст об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину, є вихідним при класифікації злочинів, побудові системи Особливої частини КК України. Загальновизнано, що об'єктом злочину завжди виступає те благо, якому злочином заподіюється реальна шкода чи створюється загроза заподіяння такої шкоди. У теорії кримінального права класифікація об'єкта злочину виключає загальний об'єкт злочину, оскільки вся сукупність суспільних відносин не може бути об'єктом, як елементом складу злочину по своїй суті. Як зазначають науковці, це об'єкт кримінально-правової охорони, який не слід ототожнювати з поняттям об'єкта злочину, і тому включення загального об'єкта у «вертикальну» класифікацію об'єктів злочинів не має під собою ніяких підстав, та як висновок, повинна містити лише два види об'єктів, а саме: родовий та безпосередній [1, с. 129].

Родовий, його ще називають груповий, – спеціальний об'єкт, що становить сферу однорідних правовідносин та соціальних цінностей, як-то національна безпека, громадська безпека, навколишнє середовище тощо, підданих злочинним посяганням, які в КК України об'єднуються у відповідні розділи – злочини проти основ національної безпеки України, злочини проти громадської безпеки тощо. Значення родового об'єкта полягає в тому, що його встановлення сприяє у багатьох випадках більш точному з'ясуванню змісту ознак складу злочину і, в кінцевому підсумку, правильній кваліфікації злочинного діяння. Поряд із тим він відображає характер суспільної небезпечності певної групи злочинів, унаслідок чого використовується як критерій об'єднання окремих складів злочинів у групи і подальшого розміщення таких груп у Особливій частині КК України.

Результати дослідження. Питанню дослідження кримінально-правової характеристики контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у своїх роботах приділяли увагу такі науковці, як О. Бантишев, В. Тимошенко, Е. Расюк, М. Легецький, О. Наден, В. Романюк, Р. Павленко С. Сорока, Є. Скулиш, О. Шамара та інші.

Метою цієї статті є аналіз сучасного стану визначення родового об'єкта злочину, передбаченого ст. 305 КК України, у кримінальному законодавстві України та окремих іноземних країн та у теорії кримінального права.

Аналіз кримінального законодавства окремих країн світу свідчить про те, що сталих поглядів стосовно визначення родового об'єкта контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів не існує. У зв'язку із чим постає питання, чи є виправданим розміщення ст. 305 у розділі XIII Особливої частини Кримінального кодексу України та виокремлення її у окремий склад злочину? Кримінальна відповідальність за контрабанду наркотичних засобів встановлювалася як у Кримінальному кодексі України 1960 року (ст. 701 – контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин чи прекурсорів) [2, с. 289–291], так і в 2001 році (ст. 305 контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів) [3, с. 822–824].

Доречно відзначити, що до прийняття у 1995 році антинаркотичного законодавства [4], контрабанді у Кримінальному кодексі України була присвячена виключно ст. 70 (контрабанда), яка знаходилась у другому розділі «Інші злочини проти держави» першої глави Особливої частини Кримінального кодексу України. Більшість науковців родовим об'єктом контрабанди визнавали монополію зовнішньої торгівлі [5, с. 158]. Під безпосереднім об'єктом контрабанди розуміли встановлений порядок переміщення матеріальних цінностей, а також окремих предметів і речовин, які виключені з вільного обігу, через митний кордон України [2, с. 286].

З прийняттям законів України «Про обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів» та «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засо-

бів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» у Кримінальному кодексі України (1960 р.) було передбачено відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (ст. 701). Склад злочину, визначений у ст. 701 КК України був спеціальним (по його предмету) відносно загального складу злочину, передбаченого ст. 70 КК України.

У Кримінальному кодексі України (2001 р.) контрабанда (ст. 201 КК України) і контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 305 КК України) знаходяться в різних розділах Особливої частини. Кожний злочин входить у свою групу однорідних злочинів, які мають єдиний родовий об'єкт, а також мають кожний свій безпосередній об'єкт та предмет. Слід зазначити, що співвідношення ст. 305 до ст. 201 КК України (2001 р.) залишається, на нашу думку, таким, яке існувало між ст. 701 до ст. 70 КК України (1960 р.).

Деякі українські вчені, які проводять дослідження у зазначеному напрямі, підтримують рішення законодавця, який у КК України розмістив контрабанду наркотичних засобів у розділі XIII КК України, та визначають, що родовим об'єктом злочинів (розділ XIII) є порядок суспільних відносин у сфері охорони здоров'я населення, за порушення якого передбачено відповідальність у КК України [6, с. 82].

Якщо слідувати логіці архітекtonіки, за якої окремо передбачено відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, при наявності основного складу злочину, передбаченого ст. 201 КК України, тоді потрібно, наприклад, окремо ввести склад злочину «контрабанда вибухових речовин, зброї та боеприпасів» та розмістити його у розділі IX Особливої частини КК України, разом із такими злочинами, як «незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» (ст. 263 КК України) та ін. Проте такий підхід, на нашу думку, є хибним.

Аналіз кримінального законодавства іноземних країн свідчить про те, що відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів серед усіх досліджуваних кримінальних законів іноземних держав визнається протиправним та караним діянням. Особливість полягає у тому, що у переважній більшості Кримінальних кодексів не виокремлюється спеціальна норма, яка передбачає відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, визначаючи заборону щодо перевезення через кордон наркотичних засобів у межах загальної норми, яка встановлює відповідальність за контрабанду. Відповідно розділи, у яких розміщена кримінально-правова норма, що передбачає відповідальність за контрабанду, стосуються сфери економічної діяльності.

Так, Кримінальний кодекс Азербайджанської Республіки передбачає відповідальність за контрабанду наркотичних засобів і психотропних речовин у розділі «Злочини у сфері економічної діяльності», у ст. 206.2 «контрабанда» КК, визначаючи переміщення через митний кордон указаних 22 предметів злочинів (перелік починається з наркотичних засобів та психотропних речовин) [7, с. 222–223]. Відповідна тенденція визначення контрабанди наркотичних засобів і психотропних речовин у загальній нормі підтримана у главі 25 Особливої частини КК Республіки Білорусь «Злочини проти порядку здійснення економічної діяльності». Аналогічний підхід законодавчої архітекtonіки відображається у ч. 2 ст. 204 КК Республіки Киргизстан розділу VIII «Злочини у сфері економіки» глави 22 «Злочини у сфері економічної діяльності» [8, с. 158] та ч. 2 ст. 188 КК Російської Федерації «Злочини у сфері економічної діяльності». Зокрема Кримінальний кодекс Російської Федерації (ч. 2 ст. 188), крім заборони переміщення через митний кордон наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, акцентує увагу на інструментах і обладнаннях, що знаходяться під спеціальним контролем, і тих, що використовуються для виробництва і виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин [9, с. 647–648].

Кримінальний кодекс Вірменії також передбачає відповідальність за контрабанду наркотичних засобів та психотропних речовин у главі 22 «Злочини проти економічної діяльності». До економічних злочинів КК Молдови відносить контрабанду наркотичних засобів, пси-

хотропних речовин як кваліфікуючу ознаку складу злочину. Кримінальний кодекс Латвійської республіки визначає відповідальність за відповідний злочин у главі XIX «Злочинні діяння в народному господарстві» у вигляді особливо кваліфікуючої ознаки складу злочину контрабанди. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан визначає контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин та інших речовин у розділі XI «Злочини у сфері економіки», визначаючи видовим об'єктом злочину у сфері економічної діяльності [10, с. 299–300].

Разом із тим є підхід, за яким виокремлюється окремо економічна контрабанда та контрабанда вилучених із обігу предметів, або предметів, обіг яких обмежений. Так, у КК Республіки Казахстан передбачено відповідальність за контрабанду вилучених з обігу предметів, або предметів, обіг яких обмежено – стаття 286 глави 10 «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки та громадського порядку». До предмета цього складу злочину, обіг яких обмежений, належать наркотичні засоби і психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори.

Аналіз кримінального законодавства пострадянських країн дає можливість дійти висновку, що лише у КК України (ст. 305) та Грузії (ст. 262, 263) виділені спеціальні норми, що передбачають відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. В Україні визначено у розділі XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення», КК Грузії має главу XXXIII «Злочини, пов'язані з наркотиками».

Аналіз законодавства інших країн світу свідчить про існування також різних підходів до визначення та розташування цієї норми у Кримінальному кодексі країн. Так, КК Республіки Болгарії передбачає у Главі VI «Злочинів проти господарства» розділ III «Злочини проти митного режиму», передбачаючи загальну норму, яка визначає перелік переміщення через кордон предметів, і обставини, за наявності яких особи притягуються до кримінальної відповідальності. Кримінальний кодекс Данії в Главі 20 «Злочини, що викликають небезпеку для суспільства». У КК Франції передбачений відділ IV «Про незаконну торгівлю наркотиками». КК Норвегії в Главі 14 «Злочини проти суспільної безпеки». Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки визначає відповідний злочин проти порядку громадського управління, передбачаючи окремий параграф § 7 «Злочини, пов'язані з контрабандою, продажем, транспортуванням та виготовленням наркотиків», у цілому, законодавець цієї країни йде шляхом дублювання заборони відповідних суспільно-небезпечних діянь залежно від предмета злочину, що дає можливість диференціювати кримінальну відповідальність.

Варто підкреслити, що саме у кримінальному законодавстві України передбачена у одній статті відповідальність за контрабанду: 1) наркотичних засобів; 2) психотропних речовин; 3) їх аналогів; 4) прекурсорів.

Висновки. Вважаємо, що підхід іноземних законодавців у об'єднанні заборони щодо різних предметів і речовин, незалежно від різних існуючих режимів використання (обмеженого чи необмеженого) в одній кримінально-правовій нормі є обґрунтованим. Таким чином, законодавець визначає рівний чи наблизений ступінь суспільної небезпеки переміщення окремих груп товарів, речовин. Вбачаємо за доцільне передбачити одну кримінально-правову норму в КК України, яка буде передбачати відповідальність за порушення встановленого порядку переміщення відповідних предметів через митний кордон України, у тому числі наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України. Загал. частина : підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / [Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко та ін.] ; за ред. П.С. Матишевського та ін. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.
2. Уголовный кодекс Украины: Научно-практ. комент. / Отв. ред.: В.И. Шакун, С.С. Яценко: 5-е изд., доп. – К.: А.С.К., 1999. – 1088 с.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.

4. Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 64.
5. Дьяков С.В. Ответственность за государственные преступления / С.В. Дьяков, А.А. Игнатьев, М.П. Карпушин – М.: Юрид. Лит., 1988. – 224 с.
6. Сорока С.О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії : дис. ... канд. юрид. наук / С.О. Сорока. – Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2010. – 234 с.
7. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики / Науч. ред., предисл. И.М. Рагинова. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001 – 352 с.
8. Уголовный кодекс Киргизской Республики / Принят 18.09.1997 (в посл. ред. 12.03.2002г.) – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 352 с.
9. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / отв. ред. В.М. Лебедев. – 11-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2011. – 1334 с.
10. Уголовный кодекс Республики Таджикистан / Предисл. А.В. Федорова. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001 – 410 с.

ВЕЧЕРОВА Є. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 343.3/7(477).001.76

ДЕЯКІ СПІРНІ ПИТАННЯ СТРУКТУРУВАННЯ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті висвітлюються проблемні аспекти структурування Особливої частини КК України шляхом аналізу послідовності розміщення наявних розділів, проблематики «однорідності» суспільних відносин, поставлених під охорону кримінальним законом в межах конкретних розділів та доцільності виокремлення нових розділів в структурі Особливої частини КК України. Надаються відповідні пропозиції по вдосконаленню чинного кримінального законодавства України в цій частині.

Ключові слова: *Особлива частина КК України, розділи Особливої частини КК України, структура Особливої частини КК України.*

В статье освещаются проблемные аспекты структурирования Особенной части УК Украины путем анализа последовательности размещения имеющихся разделов, проблематики «однородности» общественных отношений, поставленных под охрану уголовным законом в пределах конкретных разделов и целесообразности выделения новых разделов в структуре Особенной части УК Украины. Делаются соответствующие предложения по усовершенствованию действующего уголовного законодательства Украины в этой части.

Ключевые слова: *Особенная часть УК Украины, разделы Особенной части УК Украины, структура Особенной части УК Украины.*

